

обговорення проблемних питань, поширення власної думки стосовно екологічних проблем, інформації екологічного змісту, з метою спонукання інших до екологічної діяльності.

Це забезпечить більшу комунікацію щодо екологічних проблем. Адже комунікація становить основу формування самосвідомості (рефлексії), розширює уявлення про себе.

Опитування старших підлітків засвідчили, що тільки 8,3% учнів говорять з друзями про необхідність берегти природу. А 5,9% – обговорюють в сім'ї питання зменшення побутових відходів. Отже, проблема недостатнього спілкування щодо екологічних проблем є надзвичайно актуальною.

3. Налагодження взаємодії з однолітками, батьками та іншими у вирішенні екологічних проблем.

За результатами опитування майже третина підлітків, а це 31%, не хочуть займатися природоохоронною діяльністю. Досить великий відсоток учнів 94,4%0 готові до екологічної діяльності тільки разом з іншими (друзями, батьками). Тобто – це та категорія учнів, які готові до змін, утім з певних причин – стереотипів поведінки, звичок тощо не можуть наважитися на них. І лише 24,6% у будь-якому випадку будуть робити все для збереження природи.

Ці дані засвідчують, по-перше, про готовність підлітків до самовдосконалення, але недостатню обізнаність щодо своєї ролі у вирішенні екологічних проблем, по-друге, про низький рівень спілкування про екологічні проблеми в сім'ї та серед однолітків, по-третє, про готовність значної кількості підлітків до екологічної діяльності та наявність бар'єрів екологічної поведінки: певних стереотипів, звичок, перепон, створених іншими.

Враховуючи сутність культури екологічної поведінки, вікові особливості школярів, ґрунтуючись на результатах констатувального експерименту, подальше дослідження спрямовуємо на розробку та впровадження відповідних педагогічних технологій.

Література

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : Науково-метод. посібник / І. Д. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська [та ін.]; за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.
3. Селевко Г. К. Традиционная педагогическая технология и ее гуманистическая модернизация / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2005. – 144 с.
4. www.philsci.univ.kiev.ua.

Л. В. Кузьменко
м. Київ

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СВІДОМОГО СТАВЛЕННЯ ДО СВОЇХ БАЗОВИХ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ У СТАРШОКЛАСНИКІВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ

Анотація. у статті розкрито педагогічні умови ефективності формування свідомого ставлення до своїх базових прав і обов'язків у старшокласників шкіл-інтернатів.

Ключові слова: свідоме ставлення; педагогічні умови, права, обов'язки,

старшокласники, школи-інтернати.

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України у наказі від 31.10.2011 №1243 “Про основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України” відзначило, що сучасний зміст виховання дітей та учнівської молоді в Україні — це науково обґрунтована система загальнокультурних і громадянських цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, праці, природи, мистецтва, самої себе. Виховання здійснюють для ідентифікації вихованця із загальновизнаними цінностями і якостями та самореалізації його сутнісних сил. Система цінностей і якостей особистості розвивається і виявляється через її власне ставлення. Ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави виявляється у патріотизмі, правосвідомості, політичній культурі та культурі міжетнічних відносин [2].

З огляду на це, особливої актуальності набуває проблема підготовки випускників загальноосвітніх шкіл до самостійної життєдіяльності, адаптації у сучасному складному суспільстві. Як зазначає І. Бех, найбільш значущою якістю старшокласників у структурі їхньої особистості є спрямованість, у якій концентруються ставлення людини до навколишньої діяльності, до інших людей і до самої себе. Для старшокласників визначальним є право на власну думку і можливість виправдатись у разі конфлікту з батьками, вчителями, товаришами, але юнаки й дівчата зовсім не байдужі до того, що думають про них інші, нетерпимі до проявів різного роду фальші, нещирості і грубості [1, С. 101–109].

В даному контексті результати констатувального етапу експерименту засвідчили активізацію формування у старшокласників інтернатних закладів свідомого ставлення до своїх базових прав та обов’язків.

Мета статті – розкрити педагогічні умови формування свідомого ставлення до своїх базових прав і обов’язків у старшокласників шкіл-інтернатів.

Вивчення та аналіз праць філософів (М. Горлача, В. Кременя, В. Рибалки та ін.) та психологів (Б. Ананьєва, І. Беха, О. Бодальова, В. Мясищева та ін.) дали підстави визначити, що свідоме ставлення особистості є її специфічною саморегуляцією створення світу ідей, понять, наукових знань, цінностей, обумовлюється її потребами і охоплює в себе свідомо вибране ставлення до довкілля, інших людей, себе, своїх прав і обов’язків.

У розробленій функціональній моделі визначено мету діяльності, яка полягає у розвитку дитини як особистості зі сформованим свідомим ставленням до своїх базових прав та обов’язків. В основу було покладено принципи особистісно зорієнтованого підходу, розробленого І. Бехом; урахування об’єктивних потреб дітей; залучення особистості до активної діяльності; гуманістичне спрямування виховання.

Завдання полягало у формуванні у старшокласників позитивного усвідомленого ставлення до своїх базових прав та обов’язків та умінь

користуватися отриманими правовими знаннями, вибирати правомірні способи досягнення цілей.

Зміст формування в старшокласників необхідних знань визначається метою і полягає у засвоєнні, поглибленні, розумінні і усвідомленні старшокласниками уявлень і знань своїх базових прав й обов'язків як особливої категорії дітей.

Ефективності вирішення визначених завдань сприяє реалізація певних педагогічних умов. Одна з найголовніших – удосконалення науково-методичної підготовки педагогів до формування у старшокласників свідомого ставлення до своїх базових прав та обов'язків. З метою підготовки вихователів експериментальних шкіл-інтернатів до взаємодії у реалізації завдань дослідження були розроблені та здійснені необхідні консультативні заходи (лекції з елементами бесіди, круглий стіл, заняття-практикуми, індивідуальні консультування та ін.), які мали на меті розширити знання, уміння вихователів стосовно психолого-педагогічних засад формування свідомого ставлення до своїх базових прав та обов'язків; сприяти усвідомленню педагогами необхідності координації взаємодії, дотримання наступності єдиних вимог до дітей у даному процесі; удосконалення необхідних професійних умінь і навичок. Зокрема:

Тема 1. Вікові особливості старшокласників шкіл-інтернатів.

Ключові поняття: “вікова криза”, “провідна діяльність”, “психологічні новоутворення”.

Завдання: спільно з вихователями уточнити і поглибити знання про психолого-педагогічні особливості старшокласників шкіл-інтернатів.

Тема 2. Потреби старшокласників шкіл-інтернатів, їхні права та обов'язки як особливої категорії дітей.

Ключові поняття: “потреби”, “права”, “базові права”, “обов'язки”.

Завдання: дати тлумачення даних понять, ознайомити вихователів із законами України та підзаконними актами щодо захисту і реалізації прав учнів шкіл-інтернатів.

Тема 3. Знання та ставлення старшокласників шкіл-інтернатів до своїх базових прав та обов'язків.

Ключові поняття: “ранжування”, “типи ставлення”, “суперечності”.

Завдання: спільно узагальнити результати констатувального етапу експерименту щодо усвідомлення та ставлення старшокласників до своїх базових прав та обов'язків.

Тема 4. Функціональна модель формування у старшокласників шкіл-інтернатів свідомого ставлення до своїх базових прав та обов'язків.

Ключові поняття: “функціональна модель”, “принципи”, “педагогічні умови”.

Завдання: спільно з педагогами уточнити тлумачення загальних понять, визначити мету, принципи, завдання, зміст формування у старшокласників свідомого ставлення до своїх базових прав та обов'язків.

Тема 5. Сучасні педагогічні технології формування свідомого ставлення до своїх базових прав та обов'язків.

Ключові поняття: “технологія”, “педагогічні технології”.

Завдання: розширити та систематизувати знання вихователів щодо сучасних педагогічних технологій та їхніх можливостей досягнення ефективності формування свідомого ставлення до своїх базових прав та обов’язків.

Тема 6. Організація змістовної позаурочної діяльності старшокласників шкіл-інтернатів.

Ключові поняття: “учнівське самоврядування”, “суспільно ціннісна праця”.

Завдання: розкрити вихователям можливості органів учнівського самоврядування у реалізації старшокласниками своїх прав та обов’язків, формуванні правових умінь.

Аналіз результатів констатувального етапу експерименту засвідчив вибіркове ставлення старшокласників до правових знань і умінь, несприйняття, “відштовхування” ними тієї інформації, яка, на їхню думку, не стосується їхніх власних проблем. У процесі формувального етапу експерименту ефективність засвоєння учнями необхідних знань, опанування певними вміннями забезпечувалися актуалізацією тематики бесід, дискусій, тренінгів тощо, з метою зробити їх близькими до потреб та інтересів старшокласників. Тобто, відбувалося збагачення змісту правового виховання особистісно зорієнтованим матеріалом, що є однією з педагогічних умов нашого дослідження.

Формування свідомого ставлення до своїх прав та обов’язків здійснюється під час діяльності і є одночасно процесом і результатом цілеспрямованого психолого-педагогічного впливу на розвиток юнацтва. Організація та залучення дітей до активної спільної праці щодо реалізації їхніх базових прав та обов’язків є однією з важливих педагогічних умов вирішення поставлених завдань. Зокрема, участь в роботі органів учнівського самоврядування дає змогу старшокласникам здійснювати діяльність, спрямовану на реалізацію і захист своїх прав і свобод, творчих здібностей, задоволення власних інтересів, які не суперечать законодавству, соціальне становлення як повноправних членів суспільства.

У процесі формувального етапу експерименту ставилося завдання подолання суперечностей між декларованою метою і реальними формами та методами, які впроваджувалися педагогами в практику органів учнівського самоврядування, між завданнями, які ставлять перед учнівським самоврядуванням педагоги, і прагненнями школярів реалізувати свої права.

Як свідчать результати формувального етапу експерименту, участь у роботі учнівського самоврядування сприяє формуванню у старшокласників таких правових умінь, як: прогнозувати можливі наслідки дій; оцінювати поведінку – власну й інших – виходячи з вимог чинного законодавства; свідомо користуватися своїми правами і свободами; відстоювати свої права, інтереси; захищати свої права, не порушуючи прав інших; висловлювати свої думки, не принижуючи гідність інших, поважати погляди, свободу й гідність інших людей; вести пошук вирішення конфліктних ситуацій в межах правових норм; правомірно реагувати на неправомірні дії інших; пропагувати правові знання

серед однолітків і молодших школярів.

Важливим засобом засвоєння і реалізації старшокласниками своїх базових прав та обов'язків є суспільно цінна праця: самообслуговування; побутова праця; громадсько-організаторська, художня, спортивна та інші види діяльності. Усі вони складали єдину систему, вихованці могли самостійно обирати види діяльності, переходити від одного виду до іншого, добирати справи за бажанням, знаходити застосування своїх здібностей, відчувати дійсну реалізацію своїх прав, безпосередньо пов'язаних із обов'язками.

Органічна єдність когнітивного, емоційно-ціннісного і дієво-практичного компонентів свідомого ставлення особистості є однією з важливих педагогічних умов формування у старшокласників свідомого ставлення до своїх прав та обов'язків. Адже розподіл цих умов є певною мірою умовним, їх не можна виділити як більш важливі чи менш важливі, вони доповнюють одна одну, не можуть здійснити необхідні психолого-педагогічні впливи поодиночі.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади : наук. видання / І.Д. Бех. – К. : Либідь, 2003 – 206 с.
2. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України “Про основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/doc/files/news/245/24565/Orientir.rar>

Т. А. Манько

м. Київ

ШЛЯХИ ВИХОВАННЯ САМОПОВАГИ ПІДЛІТКІВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ

Анотація. Охарактеризовано шляхи виховання самоповаги підлітків шкіл-інтернатів. Визначено форми і методи підвищення самооцінки вихованців.

Ключові слова: самоповага, підлітки, педагогічні форми і методи.

Гуманістична орієнтація сучасної педагогіки передбачає науково-методичне розроблення проблем, пов'язаних з формуванням у молодій людини позитивного ставлення до себе самої як соціально значущої, всебічно компетентної та високо моральної особистості. Метою статті є визначення шляхів формування самоповаги вихованців школи-інтернату. Для розкриття мети необхідно вирішити такі завдання: окреслити шляхи підвищення компетентності учнів у навчальній та позанавчальній діяльності; розкрити роль педагогічного колективу у підвищенні компетентності вихованців.

Процес виховання самоповаги старших підлітків інтернатних закладів відбуватиметься успішніше, якщо будуть реалізовані такі педагогічні умови:

- підвищення рівня успішності учнів школи-інтернату;
- розвиток індивідуальних здібностей і талантів вихованців;
- збереження та зміцнення здоров'я підлітків;
- створення в класних та шкільному колективах гуманної атмосфери захищеності, взаєморозуміння та взаємоповаги;
- надання учням превентивної та оперативної допомоги у вирішенні їхніх